

Ovatko kauppakorkeakoulut syyllisiä finanssikriisiin?

Kimmo Alajoutsijärvi
Markkinoinnin professori

Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu

We met the enemy, and he is us.

(Walt Kelly)

1. Kauppakorkeakoulut kritiikin kohteena

Kauppakorkeakoulut¹ ovat olleet menestystarina sotien jälkeisessä maailmassa. Nykyisistä jo yli 12 000 kauppakorkeakoulusta noin 650 on AACSB- ja 150 EQUIS-akkreditoitu. Ne ovat myös koulutusinstituutioista vaikutusvaltaisimpia yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja yliopistojensa vetovoimaisimpia osia ja samalla muiden koulutusalojen rahoittajia.

Suomessakin kasvu on viime vuosikymmeninä ollut melkoinen, uusia yksiköitä on perustettu ja vanhat ovat laajentaneet toimintaansa (ks. esim. Alajoutsijärvi, Kettunen ja Tikkanen 2012). Myös Suomessa kauppatieteelliset yksi-

köt² ovat jo pitkään olleet toisten alojen rahoittajina monitieteisissä yliopistoissa. Viimeksi Helsingin ja Turun kauppakorkeakoulut liittyivät tähän joukkoon. Ainoa jäljellä oleva ns. *stand-alone*-kauppakorkeakoulu on Hanken.

Menestyksestä huolimatta – tai ehkä juuri sen takia – kauppakorkeakouluja on arvosteltu moninaisesti. Kritiikki on kasvanut samalla, kun kauppakorkeakouluista on tullut suosittu tutkimuskohde.

Ensinnäkin on väitetty, että tutkimus on erkaanut liike-elämän todellisista haasteista ja että siitä on tullut irrelevanttia, sisäsiittoista ja oppiainepohjaista, joka palvelee tutkijoiden urakehitystä, vaikka heidän huipputieteellisiä artikkeleitaan ei juuri lueta (esim. Bennis ja O’Toole 2005). Koulut eivät ole ottaneet omikseen liikkeenjohtajien komplekseja oikeita ongelmia, vaan ovat tyytyneet näennäistieteellisiin

¹ Käytän tässä esseessä kansantaloustieteestä termiä *taloustiede*. Koska kuitenkin tarvitsen yhteisnimityksen markkinoinnille, laskentatoimelle, johtamiselle (yms.) käytän niistä termiä *liiketaloustieteet*. Nojaan tässä ennen kaikkea keskieurooppalaiseen perinteeseen. Suomalaiset kauppakorkeakoulutban ovat eläneet varhaiset vaihteensa Ruotsista matkitun – alun perin saksalaisen – mallin mukaisesti, jossa *Volkswirtschaftslehre* ja *Betriebswirtschaftslehre* ovat taloustieteen osa-alueita (vrt. Pohjola 2006: 306; ks. myös klassikko tieteiden taksonomiasta Whitley 1984: 153–218).

² Käytän termiä *kauppakorkeakoulu* laveasti siten, että suomalaisille yliopistoille tyypilliset kauppatieteelliset yksiköt tai taloustieteiden tiedekunnat sisältyvät tähän termiin.

mutta elegantteihin matemaattisiin malleihinsa (Locke 1996, Taleb 2007) samalla, kun ovat unohtaneet alkuperäisen professionaalisen luonteensa (Khurana 2007, Locke ja Spender 2011). On myös sanottu, että koulut valitsevat liian nuoria ja kokemattomia opiskelijoita, joille opetetaan vääriä asioita väärällä tavalla, mistä on seurannut mm. eettisiltä arvoiltaan vääränlaisia liikkeenjohtajia (Mintzberg 2004). Toisaalta kouluja on syytetty liian asiakaslähtöisiksi, jolloin syvällisen uuden tiedon tuottaminen on unohtunut (esim. Zell 2001, Starkey ja Tiratsoo 2007). Kauppakorkeakouluja on vielä kritisoitu siitäkkin, että ne eivät ole kyenneet parantamaan yritysten tai kansakuntien kilpailukykyä, vaan – päinvastoin – muuttaneet liike-elämän hyvät käytännöt vahingollisiksi sekä yrityksille että yhteiskunnille (esim. Swanson 2004, Ghoshal 2005).

On huomattava, että edellä mainittu kritiikki on tapahtunut samaan aikaan, kun liikkeenjohtajien maine – ainakin USA:ssa tehtyjen Gallupien mukaan – on laskenut historian alimmalle tasolle ylittäen vain muutamalla pisteellä käytettyjen autojen myyjät (Swanson 2004). Liikkeenjohtajien mainetta ovat tuhrineet ikävät tapahtumat, kuten IT-kuplan puhkeaminen, yritysskandaalit, *high-tech* yritysten yhteistyö diktatuurihallitusten kanssa, kultaiset saateenvarjat, pyramidi- ja Ponzi-huijaukset, finanssikriisi, korporaatiokerjuu ja jättimäiset pelastuspaketit vain muutamia mainitakseni.

Meneillään olevalla finanssikriisillä on valtavia vaikutuksia globaaliin talouteen ja tavallisten ihmisten elämään eri puolilla maailmaa. Koska finanssikriisi on myös vastuullisen liikkeenjohtamisen kriisi, se on myös kauppakorkeakoulujen kriisi. Se on synnyttänyt kiivaan keskustelun kauppakorkeakoulujen sosiaalisesta vastuusta sekä oikeutuksesta olla arvostettu

akateeminen ja professionaalinen instituutio (esim. Heninz 2011, Locke ja Spender 2011, Thomas ja Wilson 2011, Wilson ja McKiernan 2011).

Tässä esseessä pohdin, *ovatko kauppakorkeakoulut syyllisiä finanssikriisiin?* Lisäksi jatkan edelleen, *ja jos ovat, niin millä tavalla?*

Vastaukseni näihin kysymyksiin on aidosti henkilökohtainen ja siksi tietenkin myös vain osittainen. Taustalla on oma ammatillinen kokemus (dekaani, professori), kymmenet keskustelut kollegojen kanssa kotimaassa ja ulkomailla sekä lukuisat kuullut ja itse pidetyt esitelmät teemasta. Tämän lisäksi finanssikriisi on synnyttänyt huomattavan määrän korkealaatuisia kirjoja ja artikkeleita – joko suoraan tämän esseen teemasta tai sitä sivuten. Pyrkiessäni vastaamaan yllä olevaan kysymykseen käytän tietenkin kaikkea vakavasti otettavaa aineistoa hyväksi.

Luon ensin lyhyen katsauksen kauppakorkeakouluinstituution historiaan ja murroskohtiin, koska ne antavat kontekstia ymmärtää kauppakorkeakoulujen nykytilaa. Tämän jälkeen erittelen tarkemmin, millaisia syytöksiä kauppakorkeakouluista on tehty ja miten niihin on vastattu. Lopuksi pohdin kauppakorkeakoulujen vastuuta finanssikriisissä.³

2. Kauppakorkeakouluinstituution historia lyhyesti

Kauppakorkeakoulut kuuluvat professionaalisesti orientoituneisiin aloihin, kuten sen esiku-

³ Tässä esseessä ei ole mahdollista paneutua kaikkiin kauppakorkeakouluja koskeneisiin ”korjausehdotuksiin”, mutta pääsääntö kirjoituksissa näyttää olevan se, että ensin nostetaan esille ongelma ja sen argumentit. Tämän jälkeen keskitytään juuri tuon kyseisen ongelman korjausehdotuksiin.

vat tekniikka ja lääketiede. Tällaisille koulutusinstituutioille tyypillisesti ne ammentavat tietopohjansa sekä ammatillisten käytäntöjen maailmasta että akateemisesta tiedemaailmasta (Simon 1967, Whitney 1988). Tämän pohjalta näille professionaalille koulutusaloille on syntynyt kaksi tärkeää sosiaalista systeemiä, joissa kauppakorkeakoulut pyrkivät rakentamaan menestystään: professionaalinen mainejärjestelmä ja tiedemainejärjestelmä.

Kun kauppakorkeakouluja *ryhdyttiin perustamaan 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa*, ne haluttiin yliopistoihin ennen kaikkea kohottamaan liikkeenjohdon ammattikunnan arvostusta. (Khurana 2007, Engwall 2007). Niitä ei kuitenkaan haluttu tuoda taloustieteen yhteyteen, koska siihen aikaan sen ei koettu ratkaisevan liikkeenjohdon ongelmia. Kauppakorkeakoulujen perustamista vastustettiin monilta tahoilta – ei vähiten vanhempien tieteiden suunnasta. Erityisesti väitettiin, että kauppakorkeakoulut kiihdyttävät yksilöllistä ahneutta eivätkä palvele yhteiskuntaa (Kieser 2004, Engwall 2007).

Niinpä kauppakorkeakoulujen perustajilla oli kaksi toisistaan riippumatonta haastetta: kuinka tehdä liiketaloustieteestä yhteiskuntakelpoinen ja samalla akateeminen tiede, joka kuitenkin on selvästi taloustieteestä eroava tieteenala. Ensimmäinen haaste ratkaistiin määrittelemällä niiden tehtäväksi yhteiskunnallisen hyvän tuottaminen, mikä määriteltiin myös yrityksen olemassaolon tarkoituksiksi (Khurana 2007, Kieser 2004). Toinen haaste puolestaan ratkaistiin Pohjois-Amerikassa määrittelemällä tuotanto ja markkinointi tutkimuskohteeksi, kun taas saksankielisillä alueilla tutkimuskohteena oli tuloslaskelma ja tase (Kieser 2004). Pohjoismaat kopioivat kauppakorkeakoulumallinsa melko suoraviivaisesti Saksasta (Engwall 2007).

Seuraava merkkipaalu kauppakorkeakoulujen historiassa tapahtui toisen maailmansodan jälkeen. Erityisesti USA:ssa kauppakorkeakoulut olivat kasvaneet voimakkaasti ja uusia koulujakin oli perustettu runsaasti. Niiden opetuksen ja erityisesti tutkimuksen tasosta oltiin kuitenkin huolissaan. Fordin ja Carnegien säätiöt rahoittivat kaksi laajaa tutkimusta kauppakorkeakouluista. Niiden yhteinen viesti oli se, että opetus ei perustunut tutkimukseen, vaan entisten liikkeenjohtajien omiin kokemuksiin. Tästä syystä kauppakorkeakoulut täytyi nopeasti *tieteellistää* – jo kommunismin uhankin takia (Locke 1996, Khurana 2007, Augier ja March 2011). Fordin säätiö rahoitti 1960-luvun alussa nykyrahasa valtavalla summalla, noin 250 miljoonalla dollarilla, nykyisten eliittikauppakorkeakoulujen opetusohjelmien ja henkilöstön tieteellistämistä.

Koska kauppakorkeakoulut olivat laiminlyöneet omaa tohtorikoulutustaan, uusi henkilöstö oli rekrytoitava muista yhteiskuntatieteistä, erityisesti taloustieteestä. Keskeiseksi eetoskeksi valittiin rationalismi ja objektiivinen päätöksenteko, mikä oli luonnollista, sillä suuri osa teorioista kopioitiin taloustieteestä (Spender 2007). Käytännössä rationaalisuus tarkoitti kvantitatiivisten menetelmien ja tilastojen käyttöä, koska niiden uskottiin vähentävän subjektiivisten ideologioiden vaikutusta päätöksentekoon (Porter 1995). Oli myös luonnollista, että tieteen ihanteeksi valittiin eksaktit luonnontieteet, erityisesti fysiikka, koska se näytti tuolloin ratkaisevan lähes kaikki ihmiskunnan ongelmat.

Tosin merkittäviä soraääniäkin mahtui joukkoon. Esimerkiksi vuonna 1974 Friedrich von Hayek varoitti Nobel-palkintoluennossaan ”Tietämisen teeskentely” taloustieteilijöitä ja heitä kuuntelevia poliitikkoja soveltamasta fy-

siikasta tuttuja matemaattisia malleja yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Tuolloinhan elettiin poikkeuksellisen syvässä talouskriisissä. Hayek ei ollut kovin ylpeä taloustieteen tuolloisesta tilasta ja totesikin sarkastisesti: ”as a profession we have made a mess of things”. Koska hän kuoli jo vuonna 1992, jää vain arvailtavaksi, mitä hän olisi sanonut nykyisessä finanssikriisissä.

Joka tapauksessa USA:n johtavista kauppakorkeakouluista tuli roolimalli lähes kaikkialla muualla länsimaissa paitsi Saksassa ja Japanissa. Suomessa tämän muutoksen imitointi tapahtui joiltakin osin yllättävän nopeasti. Esimerkiksi meikäläiset väitöskirjat, jotka olivat pitkälti noudattaneet saksalaista käsitteellisen tutkimuksen perinnettä, vaihdettiin empiirisen, pääasiassa tilastollisen tutkimuksen perinteeseen. Liikkeenjohdon koulutuksessa Lifim puolestaan pyrki noudattamaan ”Harvardin mallia” pitkillä kursseillaan.

1980-luvulla *uusliberalistinen ideologia ja uusklassinen taloustiede* alkoivat voittaa alaa yleisesti USA:ssa ja erityisesti sen kauppakorkeakouluissa. Kilpailukykyongelmien ratkaisuna alettiin pitää liittovaltion roolin minimointia (Sachs 2011). Tähän liittyi lähes uskonnon kaltainen luottamus markkinavoimien kykyyn ratkaista taloudelliset ja sosiaaliset ongelmat. Yritysten olemassaolon tarkoitukseen ja myös näkemukseen siitä, mikä on yritysjohton tehtävä, vaikutti erityisesti agentti-päämies-teoria, joka oli selkeästi ristiriidassa aiemman tasapuolisen sidosryhmäajattelun kanssa. Kauppakorkeakoulujen eetoksen muutosta kuvaa hyvin Khuranan (2007) kirjan nimi: ”From higher aims to hired hands”.

Edellä mainittu eetos on säilynyt ja itse asiassa vahvistunut näihin päiviin saakka ja kulkeutunut Yhdysvaltojen kauppakorkeakouluis-

ta lähes kaikkien kauppakorkeakoulujen eetokseksi kauppakorkeakouluille tyypillisen matkimiskäyttäytymisen myötä, vaikka se on saanut ajoittaista voimakasta kritiikkiä ja poikkeuksia-kin on. Mielenkiintoinen esimerkki agentti-päämies-ajattelun diffuusiosta on Saksa, jonne se tuli vasta 1990-luvun lopulla (Fiss ja Zajac 2004). Saksa kielessä ei vielääkään ole sanaa omistaja-arvo, vaan siellä asiasta käytetään termiä *shareholder value*, mikä kertoo myös siitä, että Amerikan oppien omaksuminen ei vielääkään ole täydellistä. Japanissa ja Saksassa yrityksiä ei ole toistaiseksi johdettu pörssikurssivetoisesti vaan laajemmasta sidosryhmänäkö-kuilmasta.

Nykytilanteessa USA on businesskoulujen supervalta - ainakin heidän omien rankingiensa mukaan. Tutkimuskontribuutioilla arvioiden väitetään, että sadasta parhaasta kauppakorkeakoulusta 72 on USA:ssa ja loppuistakin 9 Kanadassa. Talouden suurvalloista esimerkiksi Saksassa on vain yksi huippukauppakorkeakoulu ja Japanissa ei yhtään (University of Texas at Dallas 2011). Tätä taustaa vasten peilaten on suorastaan surkuhupaisaa, miten huonosti useimmat amerikkalaiset toimialat ja yritykset pärjäävät kansainvälisessä kilpailussa. Nykyisin USA:n yksi harvoista menestyneistä toimialoista ja vientituotteista ovat kauppakorkeakoulut ja niiden talous- ja liikkeenjohtamisopit⁴.

⁴ Locke (1996) ja Locke ja Spender (2011) kuvaavat tätä paradoksia osuvasti. Sachs (2011) ja Smith (2010) ovat myös hyviä analyysijä siitä, miten markkinafundamentalismi on vaarantamassa perinteisen markkinatalouden USA:ssa.

3. Finanssikriisiin liittyvät kauppar korkeakouluista esitetyt syytökset

Olen koonnut taulukkoon 1 kauppar korkeakouluista esitettyjä syytöksiä. Lähteet ovat pääasiassa tieteellisiä aikakauslehtiä tai arvostettujen kustantajien hyvin myyneitä kirjoja. Vaikka Taleb (2007) on julkaistu ennen varsinaisen finanssikriisin puhkeamista, se on mukana, koska kirjaa pidetään suorastaan profetaalisena finanssikriisin ennustajana. Krugman (2009) on puolestaan The New York Timesin kolumni ”*How Did Economists Get It So Wrong?*”, mutta sen mukaanottoa voidaan puolustella sen saamalla huomiolla, sekä sillä, että kirjoittaja on nobelisti ja siinä esitettyihin syytöksiin on vastattu hyvin spesifisesti. Kolmas poikkeava lähde on Englannin kuningatar Elisabethin kysymys taloustieteilijöille, ja neljäs *Insider Job* -niminen dokumentti.

Ensimmäisen ryhmän kritiikin kärki liittyy eetokseen ja missioon liittyviin valintoihin, jotka tehtiin kauppar korkeakouluinstituutiosta toisen maailmansodan jälkeen: rationaalinen ihmiskäsitys, matemaattisen mallintamisen korostuminen ja ”tieteellistäminen”. Talebin (2007) mukaan kyse on jopa älyllisestä huijauksesta, josta ei ollut käytännön tai edes teoreettista hyötyä, vaan päinvastoin suurta vahinkoa. Matematiikka on palvellut lähinnä kilpajuoksussa akateemisista viroista. Lisäksi se on nostanut alalle tulon kynnyistä sekä eristänyt taloustiedettä muusta yhteiskunnasta mystifioimalla sen perusluonnetta. Talebin mukaan pahinta taloustieteiden matematisoinnissa on ollut kuitenkin se, että mallit ovat luoneet harhaisen turvallisuudentunteen esimerkiksi riskienhallinnasta; ne eivät ole sietäneet ”mustia joutsenia”, joiden esiintymistiheys on paljon suurem-

pi kuin on yleisesti luultu. Kritiikin mukaan rationalismi ja tehokkaiden markkinoiden hypoteesi ovat rajanneet tutkimuskohteita, metodologiaa ja todellisuuden ymmärrystä erityisesti ”poikkeuksellista ajoista” ja kriiseistä, koska päähuomio on ollut talouden tasapainotilassa.

Markkinafundamentalismi on luonnollinen jatko rationaalisuusoletukselle. Esimerkiksi Krugmanilla (2009) on kaksi tähän liittyvää ydinväitettä. Ensinnäkin rahoitusmarkkinat ovat sijoittajien irrationalisuuden takia tehotomia, mistä juontaa liiallinen volatilitteetti, mikä puolestaan edellyttää regulaatiota. Toiseksi finanssikriisistä selviäminen vaatii julkista rahoitusta (*fiscal stimulus*).

Kolmas teema liittyy teorioiden sovellutuksiin. Kauppar korkeakoulut ovat tuottaneet finanssituotteita ja -työkaluja sekä niiden soveltajia, jotka ovat finanssikriisin taustalla. Khuranan (2007) tutkimuksen mukaan jopa puolella eliittikauppar korkeakoulujen MBA-opiskelijoista on ollut ensimmäinen työpaikka 20 suurimmassa USA:n finanssialan yrityksessä, samalla kun näiden yritysten ylin johto on useimmiten valmistunut kuudesta tärkeimmästä eliittikauppar korkeakoulusta. Luonnollisesti nämä alumnit ovat koulujensa edustajia, ylpeyden aiheita ja teorioiden sekä niiden sovellutusten haltijoita. On myös selvää, että nämä kauppar korkeakoulut eivät ole onnistuneet välittämään eettisiä arvoja opiskelijoilleen – tai eivät ole sitä halunneet tehdä. Kritiikin kärki on suunnattu agentti-päämies-teorian väitettyyn seurausvaikutukseen, jonka mukaan korporaatioita on alettu johtaa markkinaspekulanttien ehdoilla. Tällöin on luotu agentti-päämies-ongelma yrityksen pitkän tähtäimen kehittämisen ja yritysjohton välille. (Locke ja Spender 2011: 141, ks. myös Fox 2009: 265–286).

Eettisten ongelmien väitetään juontuvan ennen kaikkea lyhyen tähtäimen tulospaineista, jotka otettiin 1980-luvulla ensin yrityskäytäntöihin ja vähän myöhemmin myös kauppa-keakouluihin (Trank ja Rynes 2003). Jacksonin (2010) mukaan taloustieteilijöille on tyyppillistä pyrkiä selittämään kriisejä luonnonilmiön kaltaisina, jolloin ne kuvataan markkinoiden normaaleiksi häiriötiloiksi. Tyyppillisesti ne myös redusoidaan teknisiksi matemaattisiksi yhtälöiksi, joiden ”hoidot” ovat usein uudenlaista juridista säätelyä. Jacksonin mukaan on mentävä edellisten näkökulmien taakse ja tunnistettava niiden moraalisen kulttuuriset mentaalilallit, joita ovat teknokraattinen ja ei-inhimillinen talousajattelu, egoistinen yksilöllisyys, ahneus⁵, lyhytnäköisyys, moraalisten arvojen kieltäminen ja spekulatiivinen kulttuuri. Kauppa-keakoulut ovat epäonnistuneet hyveellisyyden ja korkean moraalin tuottamisessa. Ne tarjoavat ainakin implisiittisesti moraaliohjeen, jonka mukaan kaikki mikä ei ole laitonta on hyväksyttävää. Lisäksi businessetiikan ja yrityksen yhteiskunnallisen vastuun koulutuksessa on myös epäonnistuttu. Niiden opetus on johtanut

⁵ *Toisin kuin Kanninen ja Malinen (2010: 24) väittävät muuten ansiokkaassa analyysissä, ahneus-argumentti kriisin osaselittäjänä ei ole ongelmallinen. Jos ihminen olisi pelkäänsään abne, hän tuskin lajina olisi kehittynyt nykyiseen muotoonsa. Ihmistieteissä on monenlaisia ihmiskäsityksiä, joista valtavirtataloustiede tuntuu korostavan yksipuolisesti käsitystä ihmisestä laskelmoivana, abneena oman edun tavoittelijana. Tässä vaarana on se, että kun alamme nähdä ihmiset vain sellaisena, alamme myös käyttäytyä ja ruokkia sellaista käyttäytymistä. Esimerkiksi Marglin (2008) kuvaa miten valtavirtataloustiede kaventaa ymmärrystä yhteisöjen merkityksestä ihmisten hyvinvoinnille. Putman (2002) on puolestaan klassinen sosiologinen analyysi tästä teemasta. Tietyllä tavalla koko finanssikriisi on kertomus sosiaalisen pääoman, keskinäisen luottamuksen ja yhteisöllisyyden puutteesta ja lopullisesta katoamisesta.*

yrityksissä valheelliseen hurskasteluun ja ”ikkunaverhojen” ripustamiseen.

Donaldson (2012) on hyvin pitkälti samoilla linjoilla, sillä hänen mukaansa finanssikriisi johtui perimmiltään kolmesta eettisestä ongelmasta, joita olivat vaarasta palkitseminen, kyseenalaisen käyttäytymisen normalisoituminen ja eettisten normien puuttuminen uusista finanssi-innovaatioista. Kauppa-keakoulut eivät ole ymmärtäneet näitä eettisiä ongelmia eivätkä ole kyenneet tarjoamaan niihin ratkaisuja.

Insider Jobin keskeinen väite kauppa-keakouluista on vielä paljon rumempi. Sen mukaan USA:n talouseliitti koostuu huippupoliitikoista, suuryritysten ylimmästä johdosta ja eliittikoulujen professoreista, jotka muodostavat toinen toisiaan tukevan korruptoituneen järjestelmän. Professorikunta on esimerkiksi syyllistynyt sponsoreitaan tukeviin asiantuntijalausuntoihin ja tutkimusraportteihin. Insider Job aiheutti kiivaan julkisen keskustelun eliittikauppa-keakoulujen professorikunnan moraalista ja eturistiriidoista, sekä johti organisatorisiin muutoksiin ainakin Harvardin ja Columbian businesskouluissa.

4. Finanssikriisiin liittyvät puolustuspuheenvuorot kauppa-keakouluista

Löytämiäni kirjallisia puolustuspuheenvuoroja on huomattavasti vähemmän kuin syytöksiä, mutta niitäkin on. Olen poiminut niistä kaksi tärkeintä sekä koonnut loppuun yhteenvedon keskusteluista ja esitelmistä, jotka mielestäni kattavat hyvin keskeisimmät puolustusargumentit.

Taulukko 1. Kauppakorkeakouluista esitettyjä syytöksiä.

Kirjoittaja	Syytös
Rationaalinen ihmiskäsitys, matematisointi ja ”tieteellistäminen”	
Taleb (2007)	Optimointitouhu käänsi sosiaalitieteen kehityksen älyllisestä ja pohdiskelevasta suunnasta, johon se oli kulkemassa, yrityksestä tulla ”eksaktiksi tieteenksi”. ”Eksaktilla tieteellä tarkoitan toisen luokan teknisiä ongelmia niille, jotka haluavat kuvitella olevansa fysiikan laitoksella – niin sanottua fysiikkakateutia. Toisin sanoen älyllistä huijausta”.
Akerlof ja Shiller (2009)	Neoklassisen taloustieteen rationaalisuusoletus johti finanssimarkkinoiden deregulaatioon, mikä aiheutti finanssikriisin.
Locke ja Spender (2011)	Kauppakorkeakoulujen pakkomielle numeroihin ja ”tieteellistämiseen” yhdessä usklassisen taloustieteen ja agentti-päämies-teorian dominanssin myötä johti ahneen liikkeenjohtokastin (<i>modern robber barons</i>) syntyyn. Tämä on johtanut moraalikattoon yritysten johdossa ja finanssisektorilla erityisesti, mistä vääjäämättömänä seurauksena oli kriisi.
Starkey ja Tempest (2009)	Kauppakorkeakoulujen pyrkimys tekniseen kompetenssiin johti kriisiin.
Elster (2011)	Taloustieteilijät tekevät yksinkertaistavia oletuksia esteettisistä ja matemaattisista intresseistä, joista unohtavat kertoa. Taloustieteilijät ovat aivan liian kunnianhimoisia kuvitellessaan kykenevänsä ennustamaan tulevaa talouden kehitystä.
Markkinafundamentalismi	
Krugman (2009)	Taloustieteilijät epäonnistuivat ennakoimaan finanssikriisiä, koska keskittyivät elegantteihin matemaattisiin malleihin, jotka sopivat idealisoituun ja ideologisoituun visioon täydellisistä markkinoista.
Starkey ja Tempest (2009)	Friedmanin, Jensenin ym. mukaan kauppakorkeakoulujen pitää keskittyä vain markkinoihin. Tämä markkinafundamentalismi ja naiivi usko markkinoihin johtivat kriisiin.
Johnson ja Kwak (2010)	1970-luvulta alkaen johtavat amerikkalaiset kauppakorkeakoulut ja niiden rahoituksen akateemikot autoivat finanssisektorin transformaatioissa. Ne tuottivat uusia työkaluja, markkinoita ja jättituloja Wall Streetille. Reaganin hallinto muutti akateemiset teoriat ideologiaksi ja toimintapolitiikoiksi sekä aloitti finanssisektorin voimakkaan dereguloinnin, mikä lopulta johti finanssikriisiin.
Colander ym. (2009)	Finanssikriisi on paljastanut taloustieteiden ja taloustieteilijöiden systemaattisen ammatillisen epäonnistumisen. Taloustieteiden pitäisi keskittyä ymmärtämään kriisejä ja poikkeuksellisia aikoja sekä komplekseja dynaamisia systeemejä, jotka on laiminlyöty akateemisessa tutkimuksessa.
Wang ym. (2011)	Taloustieteellinen koulutus lisää ihmisten ahneutta, joka perimmältään johtaa kriiseihin.

Teorioiden sovellutukset ja niiden soveltajat	
Currie, Knights ja Starkey (2009)	Kauppakorkeakoulut ovat olleet rikoskumppaneita finanssikriisin synnyttämisessä. Finanssisektori on ollut maailman parhaista businesskouluista valmistuneiden pääasiallinen työnantaja, jossa he ovat soveltaneet oppimiaan taloustieteen rahoituksen sovelluksia, jotka johtivat finanssikriisiin.
Kaplan (2011)	Vaikka riskien hallinta on laskentatoimessa yksi keskeisimmistä tutkimusalueista, kauppakorkeakoulujen tutkimus luottaa liiaksi traditionaalsiin tutkimusmenetelmiin, jotka tarjoavat vain pintapuolisen kuvan riskeistä ja senkin pitkällä viiveellä
Elisabeth II (2009)	Miksi ette kertoneet lähestyvistä finanssikriisistä?
Eettiset ongelmat	
Insider Job (2010)	Amerikkalainen talouseliitti – akateemikot, poliitikot ja yritysjohtajat – ovat peruuttamattomasti korruptoituneita. Eliittikoulujen professorit kirjoittavat lausuntoja sponsoreidensa intressien mukaisesti, mutta eivät näe siinä mitään konfliktiristiriitaa.
Jackson (2010)	Kauppakorkeakoulujen opetusta hallitsevat moraaliskulttuuriset mentaalimallit, joita ovat teknokraattinen ja ei-inhimillinen talousajattelu, egoistinen yksilöllisyys, ahneus, lyhytnäköisyys, moraalisten arvojen kieltäminen ja spekulatiivinen kulttuuri.
Donaldson (2012)	Finanssikriisi johtui perimmiltään kolmesta eettisestä ongelmasta, joita olivat vaarasta palkitseminen, kyseenalaisen käyttäytymisen normalisoituminen ja eettisten normien puuttuminen uusista finanssimarkkinoiden innovaatioista. Kauppakorkeakoulut eivät ymmärtäneet näitä eettisiä ongelmia eivätkä kyenneet tarjoamaan niihin ratkaisuja.
Väärä kuva yritysjohdon työstä	
Segrestin ja Hatchuel (2011)	Kauppakorkeakoulujen antama kuva liikkeenjohdon liikkumavapaudesta on väärä, sillä osakeyhtiölaki velvoittaa yritysjohdon toimimaan osakkeenomistajien tahdon mukaan sekä teoriassa että käytännössä. Finanssikriisi on seurausta tästä fundamentaalisesta liikkeenjohdon kriisistä.

John Cochranen (2009) vastine on otsikoitu ”*How did Paul Krugman get it so Wrong?*” mukaillen alkuperäistä kolumnia, jossa Cochran mainittiin nimeltä edustamassa chicagolaisia taloustieteilijöitä, jotka ovat Krugmanin sanoin ”the product of a Dark Age of macroeconomics”. Ohitan muut molemminpuoliset henkilökohtaiset loukkaukset ja yritän keskittyä asiallisiin ydinviesteihin.

Cochranen mukaan oli täysin ymmärrettävää, että taloustieteilijät eivät kyenneet ennakkoimaan kriisiä, koska tehokkaiden markkinoiden hypoteesin mukaan kukaan ei voi tietää, minne markkinat ovat menossa, eikä kukaan voi siten luottaa ennustuksiin tai ennustajiin. Cochranen mukaan markkinoiden tehokkuus ei tarkoita markkinoiden stabiilisuutta, mutta hintojen ”ylisuuret” liikkeet voidaan selittää

irrationaalisella optimismilla tai pessimismillä. Uusliberalistisen talouspolitiikan kannattajat eivät koskaan ole väittäneet, että vapaat markkinat olisivat täydelliset, mutta että valtion säätelemät markkinat ovat vielä huonommat. Finanssikriisi aiheutui nimenomaan säädeltyjen pankkien takia eikä vapaiden osake- tai kiinteistömarkkinoiden toiminnan seurauksena. Siksi finanssikriisistä ei ole mitään fundamentaalista opittavaa. Esimerkiksi matematiikka ei ole taloustieteen ongelma vaan matematiikan kehittymättömyys.

British Academyn (2009) vastine Englannin kuningattaren kysymykseen ”Miksi ette kerroneet lähestyvistä finanssikriisistä?” on kirjeen muotoinen kattava selvitys, jonka on allekirjoittanut yli 30 johtavaa brittiasiantuntijaa. British Academyn (2009) mukaan jotkut asiantuntijat ovat varoittivat finanssisektoriin liittyvistä riskeistä ja ennakoivat tulevaa kriisiä, mutta kukaan ei kyennyt näkemään sen muotoa, ajoitusta eikä ankaruutta. Oleellisin syy oli se, että kukaan ei ollut kokonaiskuvaa tilanteesta ja että koko rahoitusjärjestelmään liittyvää systemiriskiä ei onnistuttu arvioimaan. Ongelmana oli myös tunnistaa kriisiin sopivia toimenpiteitä ja instrumentteja. Katastrofiin liittyi vielä monien osapuolien toiveajattelu, laumakäyttäytyminen, itsepetos sekä lyhyen tähtäimen hyötyminen kasvavasta finanssisektorista.

Finanssikriisi on kirvoittanut lukuisia virallisia seminaareja ja epävirallisia keskusteluja. Erityisen huomiolle pantavaa on finanssikriisin näkyvä rooli johtavien akkreditointiorganisaatioiden seminaareissa ja konferensseissa. Kauppakorkeakoulujen dekaanien ja professoreiden kannanottojen kirjoja vastuusta finanssikriisiin voi kuvailla vaikka seuraavasti:

- Kauppakorkeakouluilla ei ole mitään tekemistä finanssikriisin kanssa, joka

kuuluu taloudessa luonnollisena esiintyvään epätasapainotiloihin.

- Taloustieteen tehtävänä ei ole ennustaa tulevaa, vaan selittää jo tapahtunutta.
- Taloustieteissä tai kauppakorkeakoulujen opetuksessa ei ole mitään vikaa, vaan syy on mallien käyttäjissä ja poliitikoissa.
- Finanssikriisin syitä ei pidä hakea meidän oppiaineista (tyypillisesti johtaminen tai markkinointi), vaan rahoituksen ja taloustieteen oppiaineista.
- Finanssikriisin syitä ei pidä hakea meidän kauppakorkeakoulusta (tyypillisesti eurooppalainen ei-eliittikauppakorkeakoulu), vaan siihen ovat syypäinä maailman johtavat amerikkalaiset kauppakorkeakoulut.
- Taloustieteet ja kauppakorkeakoulut ovat osasyllisiä finanssikriisin ja sen taustasyihin, sillä ne ovat epäonnistuneet yritysetiikan koulutuksessa, jota pitää lisätä.

5. Puolustuspuheenvuorojen arviointia

Syllisyyden kieltäminen kokonaan ei luultavasti ole kovin uskottavaa. Jos se olisi totta, väittäisi samalla, että kauppakorkeakouluilla ei ole juuri mitään tekemistä talouden kanssa. Toivottavasti se ei ainakaan ole totta.

Myös sellaiset väitteet, että (finanssi)kriisiä on ollut jo ennen ensimmäisten kauppakorkeakoulujen perustamista, eivät anna kovin hyvää kuvaa kauppakorkeakouluista suhteessa tekniikan ja lääketieteen saavutuksiin. Niiden tutkimuksiin pohjautuvien innovaatioiden avulla ihmiskunta on kyennyt radikaalisti nostamaan elintasoaan ja elämänlaatuaan. Esimer-

kiksi lääketieteen rokotteet ja tekniikan tietokoneet ovat innovaatioita, joihin kauppakorkeakoulujen on vaikea vastata. Matematiikan avulla on mahdollista jopa lähettää avaruusluotain liikkuvasta planeetasta toiselle liikkuvalla planeetalle ja suhteellisen tarkkaan paikkaan. Mitä vastaavaa on saatu aikaiseksi taloustieteissä matematiikan avulla? Talouden kehitys integroituneena yhteiskuntaan ei noudata mekaniikan lakeja (Suvanto 2008). Siksi talouden kieli ei ole matematiikkaa, joka redusoi sen muka arvovapaiksi analyyseiksi ja päätöksiksi. Mitkä ylipäätänsä muuten ovat kauppakorkeakoulujen suurimmat innovaatiot tähän mennessä?⁶ Finanssikriisin yksi (vanha) opetus voisi olla se, etteivät taloustieteet ole eksakti tiede eivätkä ne sellaiseksi voi koskaan tulla (Hausman 1992, Rosenberg 1992). Ehkä sellaisen teeskentely kannattaisi lopettaa.

Finanssikriisin synnyttivät, tai ainakin sitä edesauttoivat, kauppakorkeakouluissa kehitetyt teoriat, sovellutukset ja niiden kantajat. Myös eliittikauppakorkeakoulujen ja finanssisektorin symbioosi ainakin USA:ssa on huomattavan ilmeinen. Finanssisektorin parhain nousuvuosina jopa puolet eliittikouluista valmistuneista sai ensimmäisen työpaikkansa finanssisektorilta. Eliittikoulujen professorikunnalla oli myös hyvin kannattavaa konsultointia finanssisektorilla, jota kautta finanssisektorin ylimmän johdon itsekkäitä intressejä ja esimerkiksi lainsäädäntöä kiertävää toimintaa voitiin edesauttaa. Finanssisektori on myös tärkein

⁶ *Kansantalouden tilipidon järjestelmä on ehkä taloustieteen suurin innovaatio ja ylipäätänsä suurimpia sosiaalisia innovaatioita 1900-luvulla. Ilman sitä ei hyvinvointiyhteiskunnan ylläpitäminen olisi mahdollista. Toinen merkittävä talousinnovaatio on osakeyhtiö, joka syntyi 1600-luvun alussa sattumalta Hollannin Itä-Intian Kauppayhtiön maksuvalmiusvaikeuksien myötä (Ferguson 2009).*

eliittikauppakorkeakoulujen lahjoittajataho. On perusteltua väittää, että tällaiset taustat vaimensivat kauppakorkeakoulujen halua toimia yhteiskunnallisena ”valvontaorganisaationa”. Tämä on erityisen raskauttavaa, koska kyseinen professorikasti on markkinafundamentalismin ylintä papistoa, jonka tehtävänä on varjella markkinatalouden eetosta (Nelson 2001).

Rahoituksen ja taloustieteen valtavirtausten ulkopuolella tuntuu olevan selkeästi halukkuutta myöntää ainakin kauppakorkeakoulujen osasyllisyys finanssikriisiin. Ja varsinkin kun puhutaan edellä mainittujen oppiaineiden syyllisyydestä. Minusta on kuitenkin selvää, että tuo peruste ei vapauta muita aloja vastuusta, sillä suurimmassa osassa kauppakorkeakouluja yhteiseksi eetokseksi on valittu ja hyväksytty uskomus tehokkaista markkinoista ja siitä johdettu poliittisesti väritynyt markkinaideologia. Tunnetuimpia poikkeuksia on *The Thunderbird School of Global Management*, jonka missiossa peräänkuulutetaan yritysten yhteiskuntavastuuta ja kestäväää kehitystä. Thunderbird oli ensimmäinen kauppakorkeakoulu, jossa myös otettiin käyttöön virallinen ”Professional Oath of Honor”. Myöhemmin Harvard Business School on seurannut tätä esimerkkiä.

Monet ovat valmiita myöntämään eliittikauppakorkeakoulujen vastuun finanssikriisistä, mutta kieltävät oman koulunsa syyllisyyden. Kauppakorkeakoulutoimiala on kuitenkin mitä suuremmissa määrin matkimistoimiala. Tyypillisesti esimerkiksi 50 huonommalle puolelle rankattu instituutio pyrkii kaikin keinoin 20 parhaan joukkoon, johon pääsee parhaiten muisuttamalla ”parhaimpia”. Vastaavasti ne, joita ei ole ollenkaan rankattu, pyrkivät määrätietoisesti edes rankattujen joukkoon. Myös kansainväliset akkreditoinnit samankaltaistavat johtavia kauppakorkeakouluja globaalisti.

Erityisesti bisnesetiikan ja yrityksen yhteiskunnallisen vastuun kouluttajat ja tutkijat ovat vaatineet näihin teemoihin lisäpanostuksia. Uskallan kuitenkin väittää, että jos kauppakorkeakoulujen eetoksen ydintä ja mentaalimalleja ei muuteta radikaalisti, etiikan opetuksella ei juurikaan voida nostaa opettajien tai opiskelijoiden hyveellisyystasoa. Mielestäni etiikan ja yhteiskunnallisen vastuun opettajien ja tutkijoiden on myös syytä kysyä itseltään, miksi he ovat niin sivuraiteilla kauppakorkeakoulujen ytimeistä, vaikka heidän viestinsä on aivan oleellinen markkinatalouden toimivuudelle. Kuten Nelsonin (2001) keskeinen teesi eli ns. markkinaparadoksi kertoo, markkinat lakkaavat toimimasta, jos siellä on liikaa oman edun tavoittelua, valehtelua, huijaamista, laittomuutta eli sitä kaikkea mitä finanssikriisiin on liittynyt.

6. Ovatko kauppakorkeakoulut syyllisiä finanssikriisiin?

On selvää, että finanssikriisin kaltaiselle monimutkaiselle yhteiskunnalliselle ilmiölle on monenlaisia selityksiä ja sille etsitään kuumeisesti myös monenlaisia syyllisiä. Finanssitavaratalot ja niiden pankkiirit, varjopankit, kvantit, poliitikot, markkinaideologit, Kiina, valvontaviranomaiset, asuntovelalliset ja luottoluokittajat ovat olleet kaikkien huulilla. Kauppakorkeakoulut ovat toistaiseksi päässeet suhteellisen vähällä ja se vähäkin kritiikki on suuntautunut lähinnä uusklassiseen taloustieteeseen. Minusta on kuitenkin selvää, että kauppakorkeakoulu akateemisena ja professionaalisenä instituutina on myös osasyllinen finanssikriisiin.

Ensinnäkin kauppakorkeakoulut ovat epäonnistuneet akateemisessa roolissa olla keskustelun herättäjä tai varoittaja finanssisektorin

epäterveistä käytännöistä ja moraalikadosta. Vaikka taloustieteilijät eivät kykenisikään enustamaan kriisien ajankohtaa, taloustieteilijöiden pitäisi kyetä tunnistamaan hauraita järjestelmiä – olipa se sitten globaali finanssisektori, yksittäinen yritys tai poliittinen suositus.⁷ Muutamaa taloustieteilijäpoikkeusta lukuun ottamatta finanssisektoriin liittyvät riskit jäivät etukäteen kokonaan huomiotta. Tässä kauppakorkeakoulu instituutina epäonnistui pahoin – osittain varmasti myös sen takia, että se hyötyi finanssisektorin luonnottomasta kasvusta.

Kauppakorkeakoulut, kuten muutkin sosiaalieteilijät, ovat myös velvollisia kertomaan teorioidensa ja niiden sovellutusten rajoitteista tai väärinkäytöstä (vrt. Hayek 1974). Tämä juontaa siitä, että taloustieteen malleja käytetään ikään kuin näiden mallien empiirinen sisältö ja ideologinen ohjausvaikutus olisivat vähäisiä (vrt. Blommestein 2009). Jos esimerkiksi lääketieteilijät olisivat epäonnistuneet samassa mittakaavassa kuin taloustieteilijät, yhteiskunnallinen keskustelu ja siitä seuraavat vastuukysymykset olisivat varmasti eri luokkaa kuin mitä on nähty finanssikriisin seurauksena. Voiko selitys kritiikin laimeuteen olla se, että taloustieteilijöiltä ei oikeasti odoteta kykyä nähdä talousjärjestelmiin liittyviä riskejä etukäteen, tai edes kykyä neuvoa jälkikäteen ongelmien ratkaisuisissa?

⁷ *Liiketaloustieteessä klassinen teema on yrityksen menestystutkimukset. Myönnän, että pelkistän kovasti vuosikymmenien tutkimusta, mutta väitän, että tähän saakka menestystä on kyetty ennustamaan huonosti, kun taas jo tapatunneen menestyksen selittämässä ollaan ehkä bitusen verran parempia. Sen sijaan konkurssien ennustamisessa ollaan jo melko hyviä. Uskon, että menestyksen ennustamisessa ei koskaan päästä kunnollisiin tuloksiin, koska se on aina hyvin kontekstisidonnaista ja myös sattumalla on iso rooli.*

Vielä vakavampi asia kuin ymmärtämis-, ennustamis- ja ratkaisemiskyvyttömyys on se kysymys, ruokkivatko kauppakorkeakoulujen markkinoimat teorit ja niiden sovellutukset finanssikriisien kaltaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä. Kauppakorkeakouluissa opetettavia teorioita vähätellään usein tarpeettomana ”diipa-daapana”, jolla ei ole mitään käytännön merkitystä. Väite ei ole läheskään aina totta. Usein sanotaan, että mikään ei ole niin käytännöllistä kuin hyvä teoria, mutta toisaalta tuskin mikään on niin vaarallista kuin taloustieteen huono teoria.

Kauppakorkeakoulujen piilevä vaikutus on valtava. Esimerkiksi taloustieteen kieli ja ajattelutapa ovat ujuttautuneet jo lähes kaikille yhteiskunnan aloille. Yliopistojen, koulujen, sairaaloiden, ympäristöjärjestöjen ja jopa kirkkojen johtamisessa viljellään taloustieteiden ydinterminologiaa. Kauppakorkeakoulujen asema on erityisen vahva, koska sillä on palveluksessaan valtava teorieollisuus, joka markkinoi teorit käytäntöön konsultointina, kursituksena, kirjoina, lehtinä ja ohjelmistotuotteina. Kauppakorkeakoulut muuttavat tätä kautta globaalisti yhteiskuntanormeja, agenda ja kieltä. Muilla yhteiskuntatieteilijöillä, esimerkiksi sosiologeilla tai valtio-oppineilla, ei ole vastaavaa markkinointikoneistoa.

Luonnontieteilijöihinkin verrattuna kauppakorkeakoulujen tutkijat ja heidän teoriansa ovat myös tietyllä tavalla yliveraisia. He voivat ja ovat muuttaneetkin tutkimiaan ilmiöitä (Ghoshal 2005, Ferraro, Pfeffer ja Sutton 2005). Luonnontieteilijöillehän se on pääsääntöisesti mahdotonta, josta kertovat monet aikaisempien vuosisatojen luonnontieteiden erheet. Esimerkiksi aurinko ei alkanut kiertää maapalloa, vaikka koko tiedeyhteisö niin väitti. Tuleville tutkijasukupolville jäi siis mahdolli-

suus korjata edellisen sukupolven väärinkäsitkset. Kauppakorkeakoulujen vaikuttavuus yhteiskuntaan, liike-elämään sekä ihmisten ajattelumalleihin ja käytäntöihin voi olla jopa ”lopullinen”. Parhaimmillaan tai pahimmillaan – katsontatavasta riippuen – dominoivat taloustieteen teorit toteuttavat itse itsensä, jolloin tuleville tutkijoille ei jää muuta mahdollisuutta kuin todeta tapahtunut.

Kun puhutaan finanssikriisiin johtaneesta vastuuttomasta ja erityisesti Wall Streetin finanssisektorin yritysten johtamisesta, kaikkein eniten arvostelua ovat saaneet USA:ssa kehitettyihin agentti-päämies-teorioihin perustuneet kontrolli- ja kannustejärjestelmät, joilla on pyritty varmistamaan omistajien tavoitteiden maksimointi. Se on esimerkki dominantista teoriasta, josta on tullut empiirisestikin totta. Tätä uusliberalistisen taloustieteen lähtökohdtaa, jonka mukaan yritysjohdon tehtävänä on pyrkiä maksimoimaan omistajien osakkeiden arvoa pörssikurssilla mitattuna, ei kyseenalaisteta enää juuri missään listatussa yrityksessä. Itse asiassa agentti-päämies-teoriasta on tullut myös tärkeä osa osakeyhtiölakia (Segrestin ja Hatchuel 2011).

Kannustejärjestelmien tehtävänähän oli alun perin suitsia väitettyä johdon itsekkyyttä ja ahneutta sekä kannustaa yrityksen arvonnäkökulmasta kasvattamiseen. Monien suuryritysten tapauksessa kävikin juuri päinvastoin. Kuvaavaa on se, että kun tätä ahneuden suitsimista alettiin harrastaa 1960-luvun loppupuolella, keskimääräisen listatun jenkkirytyksen toimitusjohtajan palkka oli viisi kertaa USA:n presidentin palkka. 2000-luvun puolivälissä kerroin oli jo 62. Vastaavasti kun 1970-luvun alussa suuryritysten toimitusjohtaja tienasi 40-kertaisesti keskimääräiseen työntekijään nähden, niin tämän vuosituhannen alussa jo

1000-kertaisesti (Sachs 2011).⁸ ”Hoidon” seuraukset olivat siten katastrofaalisesti pahemmat kuin luultu sairaus. Lisäksi ne ovat edelleen vahvistaneet uskoa siihen, että yritysjohtajat ovat sitoutumishaluttomia ja opportunistisia oman edun tavoittelijoita.

Johdon kannustejärjestelmien suurin synty on ollut niiden vaikutus kaventaa yritysjohtajien näkökenttää yritysjohtamisesta ja sen sidosryhmistä sekä aikajänteestä. Ne ovat olleet aivan liian ”pikavoitto-omistajakeskeisiä”, mikä voi olla kohtalokasta myös yritysten pitkäjänteisten omistajien kannalta. Pörssiyritysten ylimmästä johdosta on tullut ökysaareke, joka vain puhuu joukkuepelaamisesta, mutta oikeasti miettii vain omia bonuksiaan. Tämän kaltainen ahneus ei vaaranna pelkästään kyseessä olevia yrityksiä, vaan systemaattisena ilmiönä koko markkinatalouden.

7. Lopuksi

Kauppakorkeakoulut ja niiden taloustieteilijät eivät olleet syvällisesti perillä siitä, mitä finanssisektorilla tapahtui ennen kriisiä. Simonin (1967) vanhan viisauden mukaan täyttääkseen velvollisuutensa kauppakorkeakoulujen täytyisi kuitenkin uppoutua perinpohjaisesti ja osallistua aktiivisesti myös käytäntöjen maailmaan, esimerkiksi finanssisektorin kvanttien työhön, kannustejärjestelmiin ja ajatusmaailmaan.

⁸ Kieroutunut palkkakehitys koskee myös USA:n not-for-profit-eliittiyliopistoja. Esimerkiksi Harvardin yliopistossa parhaiten palkattu johtaja (Chief Investment Officer) tienasi 33-kertaisesti professoriin nähden (compensation disclosure 2009), vaikka vuonna 2008 sijoitusten arvo oli romahtanut vajaalla 20 miljardilla dollarilla. Kuvaavaa on myös se, että parhaiten palkatut ovat työskennelleet aikaisemmin finanssisektorilla, joka on myös vankasti edustettu näiden yliopistojen säätiöiden hallituksissa (Tellus Institute 2011).

Tätä taustaa vasten tuntuu varsin kummalliselta se, miten vähän kvalitatiivisia aineistoja, esimerkiksi teemahaastatteluja, käytetään rahoitussektorin tutkimuksessa (yhtenä poikkeuksena Tuckett 2011). Minusta selitykseksi ei käy se, että taloustieteen valtavirran roolimalissa eli fysiikkasakaan niitä ei käytetä. Olen varma siitä, että jos atomit osaisivat puhua, fyysikot haastattelisivat niitä. □

Kirjallisuus

- Akerlof, G.A. ja Shiller, R. (2009), *Animal Spirits*, Princeton University Press, Princeton, NJ.
- Alajoutsijärvi, K., Kettunen, K. ja Tikkanen, H. (2012), ”Institutional evolution of business schools in Finland 1909–2009”, *Management & Organizational History* 7, painossa.
- Augier, M. ja March, J.G. (2011), *The Roots, Rituals, and Rhetorics of Change: North American Business Schools After the Second World War*, Stanford University Press, Stanford, California.
- Bennis, W.G. ja O’Toole, J. (2005), ”How business schools lost their way”, *Harvard Business Review* 5: 96–104.
- Blommestein, H.J. (2009), *The Financial Crisis as a Symbol of the Failure of Academic Finance?*, <http://ssrn.com/abstract=1477399> (viitattu 24.4.2012).
- British Academy (2009), *Letter to the Queen of England*, http://www.euroresidentes.com/empresa_empresas/carta-reina.pdf (viitattu 24.4.2012).
- Cochrane, J. (2009), How did Paul Krugman get it so wrong?, <http://modeledbehavior.com/2009/09/11/john-cochrane-responds-to-paul-krugman-full-text/> (Viitattu 24.4.2012).
- Colander, D., Föllmer, H., Haas, A., Goldberg, M., Juselius, K., Kirmen, A., Lux, T. ja Slot, B. (2009), ”The financial crisis and the systematic failure of Academic economics”, Working paper No. 1489, Kiel Institute for the World Economy, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1355882 (viitattu 24.4.2012).

- Currie, C., Knights, D. ja Starkey, K. (2010), "Introduction: A Post-crisis Critical Reflection on Business Schools", *British Journal of Management* 21:1–5.
- Donaldson, L. (2002), "Damned by Our Theories: Contradictions Between Theories and Management Education", *Academy of Management Learning and Education* 1: 96–106
- Engwall, L. (2007), "The anatomy of management education", *Scandinavian Journal of Management* 23, 4–35.
- Elster, J. (2009), "Excessive Ambitions", *Capitalism and Society* 4: 1–30.
- Ferguson, N. (2009), *The Ascent of Money*, Penguin Books, London.
- Ferraro, F., Pfeffer, J. ja Sutton R. (2005), "Economics Language and Assumptions: How Theories Can Become Self-Fulfilling", *Academy of Management Review* 30: 8–24.
- Fiss, P.C. ja Zajac, E.J. (2004), "The Diffusion of Ideas over Contested Terrain: The (Non)adoption of the Shareholder Value Orientation among German Firms", *Administrative Science Quarterly* 49: 501–534.
- Fox, J. (2009), *The Myth of the Rational Market. A History of Risk, Reward, and Delusion on Wall Street*, Harper, New York.
- Ghoshal, S. (2005), "Bad management theories are destroying good management practices", *Academy of Management Learning & Education* 4: 75–91.
- Hausman, D.M. (1992), *The inexact and separate science of economics*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Heninz, W.J., (2011), "Leveraging of the Financial Crisis to Fulfill the Promise of Progressive Management", *Academy of Management Learning & Education* 10: 298–321.
- von Hayek, F.A. (1974), *The Pretence of Knowledge*. Lecture to the memory of Alfred Nobel, December 11, 1974, http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/1974/hayek-lecture.html (viitattu 24.4.2012).
- Jackson, K.T. (2010), "The Scandal Beneath the Financial Crises: Getting a View from a Moral-Cultural Mental Model", *Harvard Journal of Law & Public Policy* 33: 735–778.
- Johnson, S. ja Kwak, J. (2010), *13 Bankers*, Pantheon Books, New York.
- Kanniainen, V. ja Malinen, T. (2010), "Taloukriisin taustat: politiikkavirheet, sairaa kannusteet vai molemmat?", *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 106: 24–43.
- Kaplan, R.S. (2011), "Accounting Scholarship that Advances Professional Knowledge and Practice", *The Accounting Review* 86: 367–383
- Khurana, R. (2007), *From higher aims to hired hands: The social transformation of American business schools and the unfulfilled promise of management as a profession*, Princeton University Press, Princeton, NJ.
- Kieser, A. (2004), "The Americanization of Academic Management Education in Germany". *Journal of Management Inquiry* 13: 90–97.
- Krugman, P. (2009), "How Did Economists Get It So Wrong?", *New York Times*, September 2, 2009.
- Locke, R. (1996), *Collapse of the American management mystique*, Oxford University Press, New York.
- Locke, R. ja Spender, J.-C. (2011), *Confronting Managerialism: How the Business Elite and Their Schools Threw our Lives out of Balance*, Zed Books, London & New York.
- Marglin, S. (2008), *The Dismal Science*, Harvard University Press.
- Mintzberg, H. (2004), *Managers, not MBAs – A hard look at the soft practice of managing and management development*, Berrett-Koehler, San Francisco, CA.
- Nelson, R.H. (2001), *Economics as Religion – from Samuelson to Chicago and Beyond*, The Pennsylvania State University Press, Pennsylvania.
- Pohjola, M. (2006) "Taloustiede vai kansantaloustiede?", *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 102: 305–306.

- Porter, T. M. (1995), *Trust in Numbers: The Pursuit of Objectivity in Science and Public Life*, Princeton University Press, Princeton, NJ.
- Putman, R.D. (2002), *Bowling Alone – The Collapse and Revival of American Community*, Simon & Schuster, New York.
- Rosenberg, A. (1992), *Mathematical Politics or Science of Diminishing Returns?*, University of Chicago Press, Chicago.
- Sachs, J. (2011), *The Price of Civilization*, Random House, New York.
- Segrestin, B. ja Hatchuel, A. (2011), “Beyond Agency Theory, a Post-crisis View of Corporate Law”, *British Journal of Management* 22: 484–499.
- Simon, H.A. (1967), “The Business School: A Problem in Organizational Design”, *Journal of Management Studies* 4: 1–16.
- Smith, Y. (2010), *Econned – How unentlightened self interest undermined democracy and corrupted capitalism*, Palgrave MacMillan, New York.
- Spender, J.C. (2007), “Management as a Regulated Profession: An Essay”, *Journal of Management Inquiry* 1: 32–42.
- Starkey, K., Hatchuel, A. ja Tempest, S. (2009), “Management Research and the New Logics of Discovery and Engagement”, *Journal of Management Studies* 46:3.
- Starkey, K. ja Tiratsoo, N. (2007), *The Business School and the Bottom Line*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Suvanto, A. (2008), ”Ennustamisen vaikeus ja väistämättömyys”, *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 104: 303–306.
- Swanson, D. L. (2004), “The buck stops here: Why universities must reclaim business ethics education”, *Journal of Academic Ethics* 2: 43–61.
- Taleb, N. (2007), *Musta Joutsen*, Terra Cognita, Helsinki.
- Tellus Institute (2011), *Academic excess: Executive compensation at leading private colleges and universities in Massachusetts*, September.
- Thomas, H. ja Wilson, A.D. (2011), “Physics envy, cognitive legitimacy or practical relevance: Dilemmas in the evolution of management research in the UK”, *British Journal of Management* 22: 443–456.
- Trank, C.Q. ja Rynes, S.L. (2003), ”Who Moved Our Cheese? Reclaiming Professionalism in Business Education”, *Academy of Management Learning & Education* 2: 189–205.
- Tuckett, D. (2011), *Minding the Markets. An Emotional Finance View of Financial Instability*, Palgrave MacMillan, London.
- University of Texas at Dallas (2011), Worldwide rankings – UTD top 100 business schoolsresearch rankings, <http://som.utdallas.edu/top100Ranking/searchRanking.php?t=w> (viitattu 24.4.2012).
- Wang, L., Malhotra, D. ja Murnighan, J.K. (2011), “Economics Education and Greed”, *Academy of Management Learning and Education* 10: 643–660.
- Whitley, R. (1984), *The Intellectual and social organization of the sciences*, Clarendon Press, New York.
- Whitley, R. (1988), “The Management Sciences and Managerial Skills”, *Organization Studies*, 9: 47–68.
- Wilson, D. ja McKiernan, P. (2011), “Global Mimicry: Putting Strategic Choice Back on the Business School Agenda”. *British Journal of Management* 22: 457–469.
- Zell, D. (2001), “The market-driven business school: Has the pendulum swung too far?” *Journal of Management Inquiry* 10: 324–348.